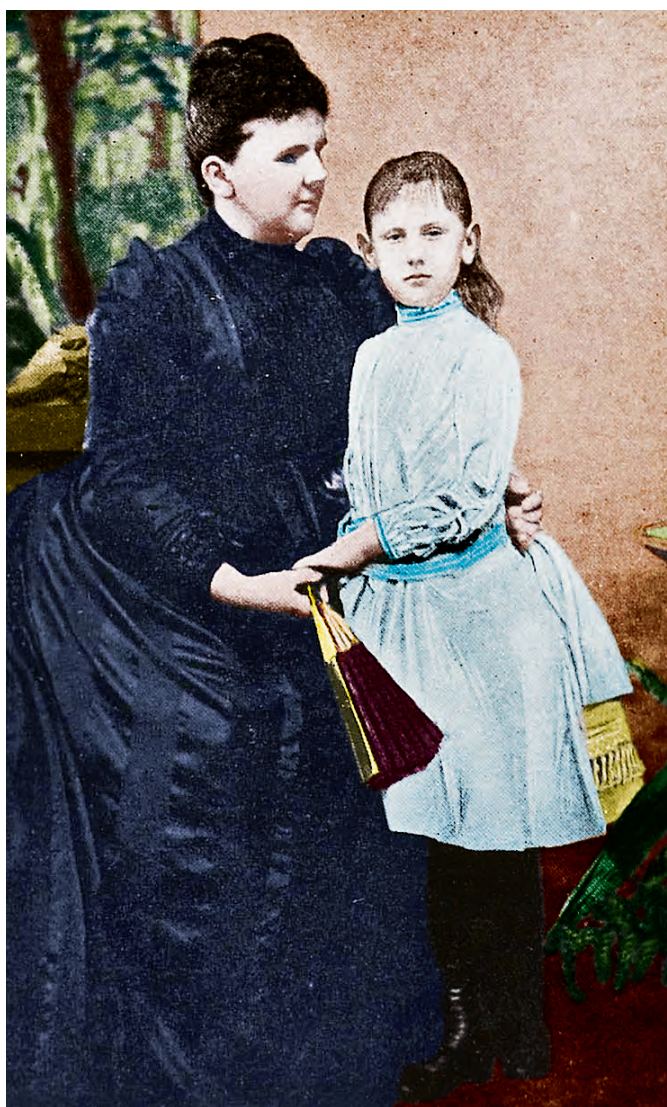

DE ONGEHOORDE HELFT

VERGEET MIJ NIET!
DOE OPEN DE POORT!
EN HOOR NAAR MIJN WOORD!

VROUWEN
KIESRECHT

VER

GEET

MIJ

NIET

VER

VER

GEET

MIJ

NIET

Paul van der Steen

DE ONGEHOORDE HELFT

*De eerste vrouwen
op het politieke
pluche*

Vantilt

*'De eerste moed is nodig om de ontmoediging
te overwinnen.'*

Gravin Diane de Beausacq

*'Het moeilijkste is om ergens mee te beginnen.
De rest is vooral vasthoudendheid.'*

Amelia Earheart

*'De meest gemakkelijke manier waarop mensen
hun macht opgeven, is door te denken dat ze geen
macht hebben.'*

Alice Walker

Inhoud

- [7] Voorwoord
- [15] **'Zooveel leed als wij met die vrouwtjes hebben'**
De eerste vrouwen naar de stembus en eeuwen van vooroordelen
- [27] **'Ze lachte zo lief en ik kreeg een handje'**
Emma en Wilhelmina, de eerste vrouwelijke staatshoofden
- [39] **'Wanneer ik als Kamerlid mislukte, dan zouden de vrouwen het gedaan hebben'**
Suze Groeneweg, het eerste vrouwelijke Tweede Kamerlid
- [51] **'Voor de belangen van ons lief stedeke'**
Willy Hofman-Poot en Stiena Ruypers-Erens, de eerste vrouwelijke wethouders
- [61] **'Een eenvoudig en noodwendig gevolg der maatschappelijke ontwikkeling'**
Carry Pothuis-Smit, het eerste vrouwelijke Eerste Kamerlid
- [73] **'Groot huishouden door bijzondere omstandigheden'**
Truus Smulders-Beliën, de eerste vrouwelijke burgemeester

- [85] **'Zonder te forceren meedenken'**
Anna de Waal, de eerste vrouwelijke staatssecretaris
- [97] **'Als er maar steentjes worden gelegd'**
Marga Klompé, de eerste vrouwelijke minister
- [109] **'Niet van de kelder op de zolder willen springen'**
Tineke Schilthuis, de eerste vrouwelijke commissaris van de Koningin
- [121] **'Mijn streven is de beste mensen te vinden'**
De eerste vrouwelijke premier van Nederland
- [131] *Tijdslijn*
- [140] *Lijst van afkortingen*
- [141] *Dankwoord*
- [143] *Bronnen*
- [149] *Register*
- [153] *Illustratieverantwoording*

Voorwoord

Mijn overgrootmoeder Lena Roelofs was aan het einde van haar leven zo'n gerespecteerd burger, dat ze midden jaren zeventig een eigen straat kreeg in haar dorp Berghem. Waar ze dat aan had verdiend? Ze was honderd geworden. In die tijd een zeldzaamheid. Ik heb een foto waarop ik (een van haar 117 nazaten op dat moment) als kleuter in jopper en met feloranje muts vooraan sta om maar niets te missen van de onthulling van het straatnaambord door de burgemeester en 'Oma van de Koekoek', zoals wij haar noemden vanwege de fascinerende klok in haar woonkeuken.

Lena Roelofs (1873-1975) was niet altijd een gerespecteerd burger. In elk geval niet als het op haar rechten aankwam. Pas op haar 47^e mocht ze voor het eerst gaan stemmen. Vanaf haar 25^e, toen ze trouwde, tot haar 74^e, toen haar man stierf, was ze handelingsonbekwaam. Haar echtgenoot werd geacht voor haar te beslissen. Zelf was ze volgens de wet ongeschikt 'om eigen onaantastbare rechtshandelingen te verrichten'. Was mijn overgrootvader net als zijn vrouw veel ouder geworden dan de 75 die hij nu haalde, dan had Lena nog tot haar 83^e dezelfde rechten gehad als de schapen in en rond haar boerderijtje. Pas toen maakten de Tweede en de Eerste Kamer een einde aan de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw. De burgemeester van Berghem, die ze op haar honderdste verjaardag een paar door haar zelf gebreide sokken cadeau gaf, was haast vanzelfsprekend een man. Nederland kende op dat moment slechts een handvol vrouwen in dat ambt.

Lena Roelofs heeft geen enkele rol gespeeld in de strijd voor meer vrouwenrechten. Het middelpunt werd ze pas bij de onthulling van het bordje van haar eigen straat. Daarvoor was ze koningin voor één dag op haar honderdste verjaardag. Op weg naar de Heilige Mis in de kerk wuifde de jarige minzaam vanuit de chique auto die voor haar geregeld was. Voor haar uit liepen de fanfare, de paarden van de ponyclub en processiebruidjes. Over vrouwenrechten ging het niet tijdens het interview dat de regionale krant met de eeuweling afnam. Wel over de verworvenheden van de nieuwe tijd. Met nostalgie had ze weinig. Ze vertelde hoe ze vroeger dennenappels en dennennaalden had gesprokkeld op de hei om maar iets te stoken te hebben. ‘Het was vroeger niets. Nu hebben we nog eens wat.’

Lena Roelofs moet wel vaak hebben gestemd. Dat was immers tot 1970 verplicht. Ik vermoed dat ze trouw op de Katholieke Volkspartij (KVP) en haar voorloper, de Rooms-Katholieke Staatspartij (RKSP), heeft gestemd. Dat deden immers de meeste mensen in een Brabants dorp als Berghem.

Zelfs aan het einde van haar leven was actieve politiek vooral een mannenzaak. Slechts enkele vrouwen wrikten zich tussen al die heren. In Oss, de plaats waar ik werd geboren en opgroeide, had je bijvoorbeeld Ina Muller-van Ast. Zij zat vanaf 1966 in de gemeenteraad voor de Partij van de Arbeid (PvdA) en vanaf 1973 ook in de Provinciale Staten. Van 1977 tot 1989 was ze te vinden in de Tweede Kamer. Zo'n loopbaan dwong niet alleen respect af. Velen, ook vrouwen in Oss, vonden het maar gek dat een moeder zoveel van huis was voor werk en noemden haar ‘een haai-baai’, ook omdat ze met haar lage en dikwijls harde stem nogal uitgesproken voor haar mening uitkwam.

Rond haar afscheid van de Tweede Kamer leek het met de opmars van de vrouwen in politiek en maatschappij snel de goede kant op te gaan. Ik herinner me hoe ik tijdens de voorbereiding van een tv-programma op de Academie voor

Journalistiek in Tilburg begin jaren negentig een lange discussie had met drie klasgenoten/vriendinnen over positieve discriminatie. Zij waren voor. Ik was tegen. Het zou vanzelf wel goed komen. Als ik alleen al om me heen keek op mijn opleiding, dan waren de vrouwen al in de meerderheid. Bovendien ging selectie op iets anders dan kwaliteit in tegen mijn principes. Dat doet het nog steeds een beetje, maar stilaan neig ik toch echt naar afspraken en quota. Om de vaart erin te krijgen en te houden. De politiek doet het dan niet eens slecht in verhouding tot de top van het bedrijfsleven of de wetenschap, maar er is nog steeds volop terrein te winnen. Slechts één van de commissarissen van de Koning is vrouw. Alle 39 kabinetten sinds de invoering van het vrouwenkiesrecht werden geleid door een man. Fractievoorzitters en lijsttrekkers zijn héél vaak mannen.

Dat media koppen durven te maken als ‘Vrouw wordt minister van Defensie’ en ‘Vrouw wordt burgemeester’ bewijst dat de verhoudingen scheef zijn. Vrouwen worden te vaak gezien als iets exotisch. Voor veel gezelschappen – ook in de politiek – gaat het ooit door de Amerikaanse essayist Katha Pollitt bedachte Smurfin-principe op. Alle mannen in het Smurfendorp vertegenwoordigen hun beroepen of karaktereigenschappen: Knutselsmurf, Lolsmurf, Postsmurf, Grote Smurf. Smurfin mag alleen vrouw (en mooi) zijn.

Het gaat niet alleen om evenredige vertegenwoordiging. Vrouwen in de politiek moeten ook scherp kunnen uithalen, ongewone thema’s op de agenda kunnen zetten of tegen kunnen vallen zonder dat dit onmiddellijk wordt gekoppeld aan hun geslacht. En zelfs dan: emancipatie zal nooit af zijn, maar net als de democratie voortdurend onderhoud blijven vergen.

Zeker, het relatief geringe aantal vrouwen op politieke posten zal ook best te maken hebben met de mate waarin vrouwen lid worden van politieke partijen en met hun neiging om minder snel hun vinger op te steken als de belang-